Datum: 2025-04-24
Dnr: 3.2-24/0018, 3.1-24/0089, 3.1-25/0046

Beslut i fråga om oredlighet i forskning

Beslut

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (nedan nämnden) beslutar att [redacted] och [redacted] inte gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning.

Bakgrund

Den 25 januari 2024 inkom en anmälan om oredlighet i forskning till nämnden från [redacted]. Den 20 juni 2024 överlämnade Lunds universitet ett ärende om misstänkt oredlighet i forskning till nämnden gällande samma forskning som den tidigare anmälan. Den 3 mars 2025 överlämnade Lunds universitet ytterligare ett ärende om misstänkt oredlighet i forskning som gäller forskning utförd i samma forskargrupp som det som redan anmälts. Överlämnandena har skett i enlighet med 6 § i lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning.

Forskningen har utförts inom ämnet miljöpsykologi vid Lunds universitet och handlar om hur olika typer av belysning påverkar välbefinnandet hos personer i olika åldrar och miljöer. Sammanlagt avser anmälan och överlämnandena flera olika forskningsprojekt som finansierats av Energimyndigheten.

Till varje projekt hör samma typer av data. Dels fysikaliska data med avseende på den belysning forskningspersonerna vistats i. Dels data som avser att undersöka forskningspersonernas mående. Dessa utgörs dels av enkätsvar, dels mätningar av hormoner, melatonin och kortisol, från salivprov. Anmälan och det första överlämnandet avser misstankar om fabricering av provsvar gällande forskningspersoners kortisolhalt samt förfalskning av forskningspersoners enkätsvar i ett projekt, betecknat som [redacted], finansierat av Energimyndigheten. Det andra överlämnandet gäller misstankar om fabricering av provsvar gällande forskningspersoners kortisol- och, i vissa fall, melatoninhalt samt förfalskning av forskningspersoners enkätsvar i ytterligare fem projekt.

Misstankarna gällande respektive projekt är:

	Energimyndigheten projektnummer	Misstankarna avser
1.	[redacted]	Fabricerade kortisolprovsvar
2.		Fabricerade kortisolprovsvar
3.		Fabricerade kortisolprovsvar
4.		Fabricerade melatoninprovsvar
5.		Fabricerade kortisolprovsvar
6.		Fabricerade kortisolprovsvar Fabricerade melatoninprovsvar Fabricerade enkätsvar

Med anmälan och överlämnandena bifogas följande publikationer där den misstänkta forskningen har presenterats. Forskningen har skett inom respektive projekt:

Projekt 3:

Rapport 1:
[redacted]

Projekt 5:

Rapport 2:
[redacted]

Bilaga 2 till rapport 2, manuskript 1:
[redacted]

Projekt 6:

Rapport 3:
[redacted]

Artikel 1:
[redacted]

De författare som strukits under hur utfört forskningen vid svensk forskningshuvudman som omfattas av nämndens prövning.

[redacted] yttrande

[redacted] bestrider att han gjort sig skyldig till fabricering eller förfalskning. Han deltog i arbetet med projekt 6 och är försteförfattare till artikel 1. Projektet var del av hans avhandlingsarbete under handledning av [redacted].

[redacted] berättar att han inte var involverad i att designa studien utan började sitt arbete efter att projektet fått etiskt godkännande av regionala etikprövningsnämnden. Han samlade in, digitaliserade och analyserade enkätsvaren från forskningspersonerna och han återger i sitt yttrande hur detta gick till. Han förklarar att antalet svar varierar mellan olika tillfällen, eftersom deltagandet i studien var frivilligt för forskningspersonerna och alla inte deltog vid varje möjligt tillfälle. Det är därför antalet svar skiljer sig från det totala antalet forskningspersoner multiplicerat med totala antalet tillfällen då enkätsvar samlades in förklarar han.

När det gäller kortisol- och melatoninproverna anger [redacted] att skolsköterskan vid skolan där studien utfördes samlade in de salivprov som senare användes för att mäta hormonhalter. Dessa placerades i en frys på skolan och skickades sedan till laboratoriet för analys av [redacted] och [redacted].

[redacted] anför sammanfattningsvis att alla data som har legat till grund för studien finns tillgängliga och har i samband med sitt yttrande delat sammanställningen av samtliga data gällande forskningspersonernas mående, alltså både enkätsvar och hormonprover, tillhörande projekt 6 med nämnden.

[redacted] yttrande

[redacted] bestrider att hon har gjort sig skyldig till fabricering eller förfalskning. Hon deltog i arbetet med projekt 5, är medförfattare till manuskript 1 och har, enligt egen uppgift, skrivit delar av rapport 2.

[redacted] förklarar att det var hon som samlade in enkätsvar och vissa fysikaliska data. Hon administrerade också de kortisolprov som togs i samband med studien. Hon anger att dessa förvarades i frys på institutionen innan de skickades till laboratorium för analys. [redacted] intygar att allt har utförts enligt standardförfarande och i enlighet med god forskningssed.

[redacted] yttrande

[redacted] bestrider att han har gjort sig skyldig till oredlighet i forskning. Han deltog i arbetet med projekt 5 och 6 och är medförfattare till manuskript 1 och artikel 2. Han beskriver att hans roll och ansvar handlade om att administrera hormonprover och provsvar från laboratorium samt att vara delaktig i sammanställning och skrivande av manuskript, artikel och slutrapporter. Han uppger att inget oegentligt har skett i någon del av arbetet under forskningsprocessen.

[redacted] har avstått från att yttra sig i ärendet.

Nämndens tidigare bedömning av vissa av misstankarna

Misstankarna om fabricerade hormonprovsvar i projekt 1, 2, 4, 5 och 6 har tidigare varit föremål för nämndens prövning i ärende dnr 3.2-20/0116. Nämndens prövning avsåg då endast författaren [redacted] ansvar. [redacted] ansvar gällande hormonprovsvar i dessa projekt prövas inte igen.

Rättslig reglering

Nämnden ska pröva frågor om oredlighet i forskning enligt lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning (nedan lagen).

Definitionen av oredlighet i forskning är enligt 2 §:

en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning.

Nämndens prövning sker stegvis utifrån bestämmelsen ovan.

Nämndens motivering av beslutet

Preskription

Enligt 8 § i lagen får prövning av oredlighet i forskning inte grundas på omständigheter som är äldre än tio år när ärendet inleds, om det inte finns särskilda skäl för en prövning.

Med särskilda skäl avses exempelvis sådana fall där den påstådda oredligheten har haft eller riskerar att få stora eller allvarliga följdeffekter för forskningen eller samhället i övrigt, till exempel för människors hälsa eller för hur processer, metoder eller produkter utformas. Ett annat särskilt skäl kan vara att nämnden önskar granska tidigare forskning av forskare som har gjort sig skyldiga till oredlighet.[1]

Anmälan inkom till nämnden den 25 januari 2024. Projekt 1 – 4 hade slutdatum oktober 2007 – december 2011. Misstankarna avser därmed omständigheter som var äldre än 10 år när ärendet inleddes vid nämnden. Nämnden bedömer att det inte finns särskilda skäl att frångå preskriptionstiden och prövar därmed inte de misstankar som rör dessa projekt.

Projekt 5 och 6 hade slutdatum i maj 2016 och i juni 2014. Misstankarna gällande dessa projekt avser därmed omständigheter som var yngre än tio år när ärendet inleddes. Misstankarna avseende forskningen i de projekten ska därför prövas av nämnden.

[1] Prop. 2018/19:58, s. 104.

Forskare

> Enligt 4 § i lagen ansvarar forskaren för att följa god forskningssed i sin forskning.
>
> Som forskare räknas personer som genomgår eller har genomgått forskarutbildning och som deltar i forskning. Övriga personer som deltar i forskningsverksamhet, exempelvis studenter på grundnivå eller avancerad nivå samt teknisk och administrativ personal, bör inte räknas som forskare.[1]

Det återstår för nämnden att pröva projekt 5 och 6. [redacted] var antagen till forskarutbildningen vid Lunds universitet när projektet som han var involverad i, projekt 6, genomfördes. [redacted] och [redacted] var docenter vid Lunds universitet när den misstänkta forskningen i projekt 5 och 6 genomfördes. Nämnden bedömer att dessa fyra personer var forskare då forskningen genomfördes.

[redacted] var anställd vid ett privat företag och hade inte genomgått forskarutbildning när projekt 5 och 6 genomfördes. [redacted] deltog i arbetet med projekt 5 som dietist och hade inte genomgått forskarutbildning vid tiden för projektet. Nämnden bedömer att [redacted] och [redacted] inte var forskare och därmed inte ska omfattas av nämndens prövning.

Den forskning som omfattas

> Lagen omfattar enligt 3 § forskning som utförs bland annat av universitet och högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434), andra statliga myndigheter, kommuner och regioner och vissa andra angivna verksamheter.

Nämnden ska pröva projekt 5 och 6. Tillsammans med överlämnandet har manuskript 1 och rapport 2 bifogats där forskning inom projekt 5 presenteras. Med anmälan och överlämnandet har artikel 1 och rapport 3 bifogats där forskning inom projekt 6 presenteras. [redacted] och [redacted] har angivit Lunds universitet som tillhörighet på manuskript 1 och artikel 1 och de var anställda vid Lunds universitet när forskningen genomfördes. Projekten har genomförts med Lunds universitet som koordinator och forskningshuvudman. Forskning utförd av Lunds universitet omfattas av 3 §. Misstankarna avseende [redacted] och [redacted] forskning ska därför prövas av nämnden.

När det gäller [redacted] involvering i projekt 5 och 6 har nämnden redan fattat beslut om misstankarna om fabricerade hormonprovsvar i ärende 3.2-20/0116. Enligt beslutet var det inte fråga om fabricering varför [redacted] friades från misstankar om oredlighet i forskning. [redacted] ansvar har således redan prövats av nämnden och omfattas inte av nämndens prövning i den delen i det här beslutet.

Planering, genomförande eller rapportering av forskning

> De avvikelser som kan utgöra oredlighet i forskning ska enligt definitionen i 2 § lagen ha begåtts vid planering, genomförande eller rapportering av forskning. Det innebär att begreppet oredlighet avser avvikelser under hela forskningsprocessen.[2] Med rapportering avses både publicering och andra typer av offentliggöranden.[3]

Nämnden ska pröva misstankar om fabricerade hormonprovsvar i projekt 5 och 6 samt fabricerade enkätsvar i projekt 6. Misstankarna i ärendet gäller provsvar och enkätsvar som samlats in som del av forskning som redovisas i två slutrapporter till den myndighet som fördelat medel till forskningen, nämligen Energimyndigheten. Slutrapporterna finns öppet tillgängliga på myndighetens hemsida tillsammans med bilagor och innehåller detaljerade beskrivningar av hur forskningen har utförts, vilka resultat den har gett och vilka slutsatser som har dragits. Nämnden bedömer att rapport 2 och 3 utgör rapportering av forskning och därför ska prövas av nämnden. När det gäller projekt 5 utgör bilaga 2 till slutrapporten ett manuskript, manuskript 1, till en vetenskaplig artikel med ungefär samma innehåll som slutrapporten. Manuskript 1 skickades senare för publicering som ett konferensbidrag och utgör därför ett led i rapportering av forskning. Nämnden bedömer därmed att manuskript 1 också utgör rapportering av forskning.

För projekt 6 gäller misstankarna provsvar och enkätsvar som använts till grund för forskning som, förutom att ha presenterats i slutrapporten, också har redovisats i en vetenskaplig tidskrift. Nämnden bedömer att artikel 1 utgör rapportering av forskning.

Sammantaget ska nämnden pröva rapport 2 och 3, manuskript 1 och artikel 1.

Fabricering, förfalskning eller plagiering

> De former av oredlighet som nämnden ska pröva är fabricering, förfalskning och plagiering. Begreppen är inte definierade i lagen, men i förarbetena refereras till att de finns beskrivna i forskningsetiska kodexar och riktlinjer som till exempel Den europeiska kodexen för forskningens integritet[4].[5]
>
> Fabricering innebär att forskaren hittar på data och dokumenterar dem som om de vore riktiga.
>
> Förfalskning avser manipulering av forskningsmaterial, utrustning eller processer eller att data eller resultat ändras, utelämnas eller undanhålls utan att det är berättigat.

De misstankar som återstår att pröva avser förfalskning av enkätsvar inom projekt 5 som redovisas i manuskript 1 och rapport 2 och fabricering av hormonprovsvar inom projekt 5 och 6 som redovisas i artikel 1 och rapport 3.

---

[2] Prop. 2018/19:58, s. 100.
[3] Prop. 2018/19:58, s. 49.
[4] The European Code of Conduct for Research Integrity. Berlin: All European Academies (ALLEA); 2023, kap. 3.1.
[5] Prop. 2018/19:58, s. 45, 100.

Anmälaren anser att forskarna och Lunds universitet har underlåtit att på begäran lämna ut korrekta och kompletta provsvar till anmälaren och att detta utgör bevis för att provsvaren är fabricerade i slutrapporterna och artikeln.

[redacted] och [redacted] bestrider att de har gjort sig skyldiga till fabricering av provsvar och uppger att hanteringen och analysen av hormonprover i projekt 5 och 6 har följt standardförfarande och god forskningssed.

Nämnden bedömde frågan om fabricerade hormonprovsvar inom projekt 5 och 6 i det tidigare ärendet med dnr 3.2-20/0116. Nämnden var då i kontakt med laboratoriet där hormonproven hade analyserats som då redovisade att rätt antal provsvar delats med forskarna inom respektive projekt. Nämnden fann ingen anledning att ifrågasätta laboratoriets uppgifter och bedömde att misstankarna om fabricering saknade grund.

Forskarna har i det aktuella ärendet försett nämnden med en komplett förteckning av alla data som insamlats i projekt 6. Nämnden anser inte att några nya uppgifter tillkommit till stöd för misstankarna om att hormonprovsvar har fabricerats och står därmed fast vid att misstankarna saknar grund.

Nämnden ska också pröva misstankar om förfalskade enkätsvar i projekt 6. Anmälaren har bifogat exempel på skannade enkätsvar och hävdar att handstilen på olika enkätsvar är för lik för att de ska vara ifyllda av olika forskningspersoner. Hon anser att det visar att enkätsvaren har fyllts i av forskarna själva och är förfalskade. Hon menar också att antalet enkäter som på begäran har lämnats ut till henne av Lunds universitet inte överensstämmer med antalet som anges i rapport 3 och artikel 1.

[redacted] och [redacted] bestrider att de har gjort sig skyldiga till förfalskning av enkätsvaren. De har delat sin sammanställning av samtliga data i projekt 6 från tiden då forskningen utfördes med nämnden. Antalet enkätsvar överensstämmer med forskarnas beskrivningar av hur forskningen har gått till. Nämnden bedömer att det därmed saknas bevis för misstankarna om att data har fabricerats eller förfalskats.

Sammanfattning av beslutet

Sammanfattningsvis finner nämnden att [redacted] och [redacted] inte har gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning.

Nämnden har fattat beslut i detta ärende efter föredragning av handläggaren docent Sofia Bergström.

Svante O. Johansson
Ordförande

Sofia Bergström
Handläggare